

УДК 793.31(477)

Л. Б. Щур, асистент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Розглянуто стан вивченості та збереження танцювальної традиції Західного Поділля. Визначено основні жанри танцювальної традиції досліджуваного регіону та охарактеризовано їх стильові особливості.

Ключові слова: танцювальна традиція, Західне Поділля, жанрово-стильові характеристики.

Сучасні етнохореологічні дослідження активно спрямовані на вивчення генези та еволюції регіональних танцювальних традицій, що є невід'ємною частиною українського народного хореографічного мистецтва загалом.

Однак, питання становлення та розвитку танцювальної традиції Західного Поділля досі ґрунтовно не досліджено.

Нотації та словесні описи танців, а також зразки інструментальної музики окремих танцювальних жанрів Західного Поділля зустрічаємо у працях Б. Водяного, Р. Гарасимчука, В. Гнатюка, В. Губ'яка, А. Гуменюка, П. Медведика, А. Підлипського, О. Смоляка, С. Стельмашука, М. Хая.

У різні роки велику роль у збереженні танцювальної традиції Західного Поділля відіграла робота керівників аматорських та професійних танцювальних колективів, серед яких: Заслужений артист УРСР Олександр Данічкін, Заслужені працівники культури України Василь Починок, Ігор Николишин, Зіновія Бирда, Наталія та Володимир Гудові, Відмінники освіти України Галина Александрович, Анатолій Поліщук та ін.

Танцювальна традиція Західного Поділля сформувалась у процесі тривалого історичного та соціально-економічного розвитку регіону. Опираючись на попередні дослідження мистецтвознавців, фольклористів, етнографів та звичайних поціновувачів, які збирали та описували окремі автентичні танцювальні зразки, а також оперуючи власними експеди-

ційними матеріалами, танцювальну традицію Західного Поділля поділяємо на такі жанри: *обрядові, побутові, сюжетні та напливові танці*.

Танці у Західному Поділлі супроводжували майже всі свята календарно-обрядового року. Починаючи із різдвяно-новорічного періоду «танцюристи, а тоді їх називали «плясунями» з музикою, на бажання дівчат, входили до хати і відтанцювали з ними по кілька танців /... / ходили і з «Маланкою». За «Маланку» звичайно переодягали доброго танцюриста, а чотири танцюристи переодягалися за козаків, які також танцювали з зібраними в якійсь хаті дівчатами» [2, с. 66].

Найбільш збереженим у Західному Поділлі є Великодній обряд, невід'ємною частиною якого є дівочі гаївки («Жучок», «Коструб» і «Жельман»), дитячі гаївки («Бузько», «Зайчику, зайчику», «Котик і Мишка») та парубочі ігри та забави «Щупак», «Ремінець», «Грушка», «Пекар», «Віл», «Дзвіниця».

О. Смоляк зауважує, що на даний час у Західному Поділлі в основному збереглися гаївки, що представлені трьома типами танкового малюнка: круговим (за формою хореографічного орнаменту він представлений трьома різновидами: колом без дійових осіб та з дійовими особами в ньому, колом-спиралькою та колом-черепашкою), ключовим (підковка, вісімка та кривулька (змійка), що символізують зміни пір року, народження, життя та смерть, безкінечність людського буття) та дворядним (представлені двошеренговою ходою, імітацією будівництва мостів та воріт символізують рух весняних явищ природи – хмар, дощу, вітру, ріст злакових та городніх культур, прихід з неба на землю Весни). Найбільш поширений у досліджуваному регіоні круговий тип гаївок [3, с. 33].

Найбільш вживаним та найстарішим жанром танцювальної традиції на Західному Поділлі є *побутові танці*, без яких не обходиться жодне святкування чи гуляння. За спільними ознаками стилістичних особливостей музики та хореографії їх можна розділити на: козачки, вальси, польки (ігрові, під інструментальний супровід, під спів та інструментальний супровід, за локальними назвами), пісні-танки, коломийки. Хореографічний малюнок побутових танців є доволі простим. Тут переважають такі танцювальні рухи, як простий танцювальний крок, приставний крок, перемінний крок, притупи, прості кроки з притупом на місці та в повороті, крок польки на місці та в повороті, крок вальсу і т. д.

Невід'ємною складовою виконання традиційного танцю є музичний супровід, який часто відповідає кожній танцювальній фігурі, тобто змінюється мелодія – змінюються рухи або

малюнок танцю. До складу традиційного інструментального ансамблю входили такі музичні інструменти як скрипка, цимбали, басоля та бубон, що є типовими під час виконання традиційного музичного супроводу до танців західноподільського регіону.

Окремий жанр танцювальної традиції Західного Поділля становлять *сюжетні танці*, які різноманітні за своїми назвами, тематикою та манерою виконання. До цього жанру відносимо такі танці, як «Каперуш», «Швець», «Василиха», «Марися», «Гандзя», «Чабан» та ін. Особливістю цих танців є наявність та зміст танцювальної пісні, текст якої розкривається за допомогою хореографічної лексики. Хореографічний малюнок сюжетних танців збагачується за рахунок танцювальних рухів та пантомімічних жестів, які найбільш точно та повно передають зміст самого танцю.

Напливові танці. Територія Західного Поділля у різні часи перебувала у політичній залежності від інших держав, а найбільше Польщі та Росії, що спричинило суттєвий вплив як на становлення та подальший розвиток регіональної танцювальної традиції, так і культури загалом.

За словами Б. Водяного: «Внаслідок тісного спілкування з музичними культурами сусідніх народів та етнічних груп у репертуар традиційної танцювальної музики увійшли: польський «Оберек» та «Краков'як», угорський «Чардаш», російські «Яблочко» та «Коробейники», французька «Кадриль», єврейські «Сім сорок» або «Танець з хустинкою», молдавські «Молдавеняска» і т. д. [1].

Слід зауважити, що на території Західного Поділля у місцевій танцювальній традиції міцно вкорінилася і чеська «Полька». Свідченням цього є широке побутування польок у багатьох місцевостях зазначеного регіону, які вирізняються за локальними назвами, для прикладу: «Тернопільська», «Йосипівська», «Трибухівська», «Подільська» та ін. За стилевими особливостями музичний супровід польок є запальним та ритмічним, що вказує на характер та манеру їх виконання, з боку хореографії - полька є парним танцем, кількість пар є довільною та не обмеженою, виконується парами по колу або на місці, переважно складається із двох танцювальних фігур, які повторюються між собою. Хореографічна лексика складається із кроку «польки», притупів, кружляння дівчат під рукою хлопців, кружляння парами по колу та місці.

Отже, дослідження танцювальної традиції Західного Поділля сприяє збереженню та розвитку народної хореографічної культури як регіону, так і українського народного

хореографічного мистецтва загалом. Найперше даючи можливість реконструкції танцювальної традиції в умовах сучасного функціонування танцювальних і фольклорних колективів. На даний час активними репрезентантами автентичних танців є народно-аматорські обрядово-фольклорні, народно-аматорські фольклорно-етнографічні та зразкові аматорські фольклорні колективи Західного Поділля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водяний Б. О. Народна інструментальна музика Західного Поділля: проблема еволюції традиційних форм музикування : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Водяний Б. О. – СПб., 1993. – 156 с.
2. Скоропад В. Мої спогади. Літопис Борщівщини : Істор.-краєзнав. зб. / Скоропад В. / [ред. І. Сkochиляс, М. Сохацький]. – Борщів, 1993, 98 с. – Вип. 3.
3. Смоляк О. С. Весняна обрядовість Західного Поділля в контексті української культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Теорія і методика виховання». – К., 2005. – 40 с.

